

SINIF İÇİ DİSİPLİN KURALLARININ BENİMSETİLMESİNDE ÖĞRETMEN ROLLERİ*

İbrahim HABACI**

F.Zümran TANRILULU

Recep ATICI

Abdullah ÜRKER

Fadime ADIGÜZELLİ

ÖZET

Okulların, eğitim ve öğretim hedeflerine etkili şekilde ulaşabilmesi için uygun bir okul ve sınıf düzeninin olması gerekir. Bu düzeni engelleyen faktörlerden birisi de disiplin sorunu oluşturan davranışlardır. Disiplin, öğrenme ortamının düzenini bozan, öğretim yaşantılarını aksatan öğrenci davranışlarına öğretmenin gösterdiği tepkidir. Her öğretmenin aynı davranışa verdiği tepki birbirinden farklıdır. Gerek öğretmenlerin disiplin anlayışındaki farklılıklar gerekse her sınıfın farklı nitelik ve yoğunlukta olması disiplin modellerinin uygulanmasında çeşitlilik oluşturmuştur. Bu farklılığa rağmen disiplin modellerinin ortak amacı, etkili eğitim ve öğretimin sağlanmasıdır. Disiplin sorunu oluşturan davranışın nedeni öğrenci, öğretmen ve aileden kaynaklı olabilir. Öğretmene düşen görev, sınıfın koşullarına uygun ve öğrenci farklılıklarını göz önüne alarak en uygun modelleri birleştirerek istenmeyen davranışları ortamdaki uzaklaşmasını sağlamaktır.

Sınıf içerisinde karşılaştığımız disiplin; okulun genel işleyişini öğrenci haklarını ve eğitim iş görenlerinin haklarına bir saldırı olan davranışlardır. Disiplin modelleri olarak öğretmenlerin benimsediği yöntemler çok sayıda olabilir, ancak bunlar içerisinde en iyi diyebileceğimiz bir model yoktur. Öğretmen gerektiği yerde her bir modelden bir kısmını kullanarak sınıfın disiplinini sağlamak durumundadır. Her ne kadar her türlü önlemi alsak bile sınıf ortamında istenmeyen davranışlar ortaya çıkar. Öğretmen böyle bir durumda mutlaka bir tepkiyle karşılık vermelidir. Disiplin kuralları oluşturulurken hem okul idaresi, anne babalar hem tüm öğretmenlerimiz bu sürece dahil edilmelidir ki uygulanan yöntemlerde başarılı olabilelim. Biz burada uygulanan farklı disiplin modellerinden bahsederken aynı zamanda bunlarında ötesinde bu gün daha da muhtaç olduğumuz **sevgi modeli** üzerinde durulması gerektiğine inanıyoruz. Sevgi modeli mesleğini içselleştirmiş öğretmenlerimizin

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. çömü eğitim fakültesi , eğitim bilimleri , EL-mek: ibrhacaci@hotmail.com

öğrencilerini adeta kendi çocuğu gibi kabul edebilmesi ve onlara sabırla yaklaşabilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Disiplin, Disiplin modelleri, Sınıf yönetimi

TEACHER ROLES ADOPTING DISCIPLINARY RULES IN CLASSROOM

ABSTRACT

It is necessary to have a proper school and class order so that schools can efficiently attain their education and teaching purposes. One of the factors preventing this order is behaviors causing discipline problems. Discipline is the react shown by the teacher against behaviors of students disturbing learning environment and delaying their teaching experiences. Each teacher reacts differently against the same behavior. Differences in discipline understanding of teachers and the fact that classrooms have different qualifications and intensity created variety in discipline models. Despite this difference, mutual purpose of discipline models is to provide an efficient education and teaching. The cause of behavior constituting discipline problem may arise from student, teacher and family. Teacher's duty is to apply discipline model which is suitable for classroom conditions.

Disciplines that we encounter in the classroom are behaviors which are an attack to general operation of school, students' rights and rights of people who receive education and work. There may be lots of methods adopted by teachers as discipline models; however, there is not any model about which we can say it is the best model. Teacher should provide discipline of classroom by using a part of each model whenever necessary. Although we take all the measures, unwanted behaviors occur in the classroom environment. Teacher should definitely react in case of such situation. School administration, parents and all teachers should be included in this process so that we will be able to be successful in the applied methods. While mentioning different applied discipline models; we believe that we should emphasize **love model** that we need more beyond in these days. Love model means that our teachers who interiorized their profession see their students as their children and that they can approach them with patience.

Key Words: Discipline, Discipline models, Classroom management.

AŞTIRMANIN AMACI

Sınıf içi disiplin oluşturmaya yönelik yapılan araştırmalara dayalı olarak disiplin sorunlarını önleme amacıyla tasarlanmış disiplin modellerini açıklanarak, disiplin sorunlarını önlemeye yönelik bazı öneriler sunmaktadır. Sınıf yönetiminin temel taşlarından olan sınıf disiplini sağlamada disiplin modellerinden yararlanabilmenin öğretmenlerin kendilerine özgü disiplin politikaları oluşturmaları konusunda katkı sağlayacağı ve bundan sonra gerçekleştirilecek çalışmalara da ışık tutacağı düşünülmektedir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bu çalışmanın önemi, öğretmenlerin sınıf içi disiplinle baş edebilme yollarının belirlenmesi ve bu konuda eksikleri varsa onların tamamlanmasıdır. Birçok farklı disiplin yaklaşımını tespit ederek okullarda ortak bir disiplin politikası oluşturulmasına ve öğretmenlerin hizmet içi eğitimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

ARAŞTIRMA MODELİ

Bu çalışmada literatür tarama modeli kullanılmıştır. Var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya literatür taraması denir (Karasar,2012;183). Bir çok çalışmada veri toplamak için kullanılan teknik literatür taramadır.

GİRİŞ

Disiplin, belli bir amaçla bir araya gelmiş insanların düzen içinde yaşaması için kurallar konulması, bu kurallara uyulmadığı takdirde verilecek hükümleri ve alınması gereken önlemleri ifade eder. Disiplin, eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. Eğitimde disiplin; öğrenciye istenilen davranışların hangisi olduğunu gösterip öğretmek, davranışı gerçekleştirip gerçekleştirmediğini izlemek, davranışı göstermediğinde cezalandırıp, beklenilenden daha iyi davranışı sergilediğinde ödüllendirmektir. Bu açıdan disiplin beklenen davranışı öğrenciye öğretip bu davranışı içselleştirmesini sağlamaktır.

Disiplin ve öğretim birbirini tamamlayan kavramlardır. Bu iki kavramın etkileşimi öğretmen, öğrenci ve öğretmen-öğrenci ilişkisi boyutunu ortaya koymaktadır. Disiplin modelleri de bu üç boyuta göre farklılaşmaktadır.

Öğretmenlerin sınıf içerisinde disiplin sorunlarıyla karşılaşmaları kaçınılmazdır. Önemli olan bu sorunlara en uygun ve geçerli çözüm modellerini uygulayabilmektir. Etkili çözüm modeli, öğrenciden öğrenciye, sınıftan sınıfa disiplin sorununun niteliğini etkileyecektir.

Disiplin sorunları, öğretmenlerin zaman ve enerjilerinin büyük kısmını alan, eğitim öğretimi sekteye uğratan engellerdir. Disiplin sorunlarının önlenmesine yönelik her ortam ve koşulda geçerli olan evrensel bir model yoktur. Öğretmenlerin farklı disiplin modelleri hakkında bilgi sahibi olup durumsallık ilkesine göre bu modelleri kullanması beklenir.

DISİPLİN

Bir anlamı öğretim demek olan disiplin, Latince disciplina kelimesinden türemiştir. Bu kavram bugün daha çok öğretim için uygun bir ortam yaratmayı ifade etmektedir (Alderman,2001; Akt.Kıran,2005:243).

Disiplinin temel amacı, öğrenmeyi kolaylaştırmaktır. Öğrenmeyi sağlayıcı bir sınıf ortamının yaratılması amacıyla, kural koyma ve istenmeyen davranışların önlenmesini içeren genel bir kavramdır. (Kıran, 2005:243)

Disiplin kavramı ile ceza kavramı çoğu kez eş tutulmaktadır. Oysa bu iki kavram birbirinden çok farklıdır. Ceza yıkıcı davranışa tepkidir. Disiplin ise yıkıcı davranış ve bundan doğan tepkiyi önlemek yanında, problem doğduğunda ya da oluştuğunda ne yaptığımızla ilgilidir (Tertemiz, 2002:61).

Cotton'a (1990) göre, disiplin 'belirlenmiş bir özellik' , 'davranış örnekleri oluşturulması beklenen eğitim' ya da ' bu tür eğitimden sonuçlanan denetim altına alınmış davranış' ya da 'düzelme ya da eğitmek amaçlı ceza da olabilir'. Jones'a (1979) göre, eğitimde disiplin en basit hali ile öğrenmeye yardımcı olan ve karışıklığı en aza indirgeyen basit sınıf kurallarını uygulama işidir (Kılbaş Köktaş,2003:73).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Disiplin bireyin çevresiyle uyum içinde iyi alışkanlıklar ve düzenli davranışlar kazanarak yaşama hazırlayıcı ve önleyici kuralları kapsar. Bu kuralları kapsama da zorlama olmaz. Çünkü disiplin bir amaç değil, eğitimin amaçlarına ulaşmak için bir araçtır (Alıcıgüzel, 1998).

Kılbaş Köktaş'a (2003) göre disiplin, basit bir konu olmayıp geniş ölçüde yaratıcılık, çaba, zaman ve kaynak gerektirir. Çocukların yanı sıra yetişkinler içinde disiplin bir sorumluluktur. Çünkü çocuklar pek çok davranışlarını yetişkinleri model alarak geliştirirler, iyi bir disiplin sisteminin temelini kendini denetleyebilen yetişkinler oluşturur. Okullarda evlerde hayatın her aşamasında ve yerinde ister çocuk ister yetişkin olsun etkili disiplin sisteminin temelinde kendini denetlemeyi öğretmek yatar.

Sınıf disiplininin sağlanması ve sürekliliği sınıf yönetiminin temel yapı taşlarındandır. Sınıfta disiplinin sağlanmasında, öğretmenin duruşu, öğrencilerin sınıf içinde oturma düzeni, öğretmenin kendini ifade edişi, kullandığı yöntem ve teknikler, öğrenci çalışmalarının kontrolü sınıf içi disiplin sorunlarında öncelikle planlanması gereken etkenlerdendir (Kılbaş Köktaş, 2003: 75).

Sorun davranışlar dikkate alınırken davranışın sıklığı, şiddeti, olduğu koşullar, öğrencinin gelişim özellikleri, toplumsal davranış ve akademik davranışa etkisine bakılmalıdır. Bir davranışa yönelmek için onun etkileri kadar nedenlerini de iyice kavramak gereklidir (Humpherys, 1998 ; Akt: Kılbaş Köktaş, 2003).

DİSİPLİN MODELLERİ

Disiplin, sınıf yönetiminin en önemli öğelerindendir. Farklı disiplin modelleri olmasına rağmen, bu modellerin hepsinde amaç; etkili eğitim ve öğretim gerçekleştirmektir. Aralarındaki farklılık ise kural dışı davranışlarda olaya ve öğrenciye yaklaşım tarzıdır (Cafoglu, 2007:122).

Disiplin anlayışları bakımından öğretmenler arasında farklılıklar vardır. Bir öğretmene göre disiplinsiz olarak kabul edilen bir davranış, başka bir öğretmene göre disiplinsizlik sayılmamaktadır. Her öğretmenin kendine özgü disiplin yaklaşımı vardır. Her sınıfın da kendine özgü bir yapısı vardır. Birçok değişkenin etkili olduğu sınıf yönetiminde öğretmenin disiplin sağlama konusunda disiplin modelleriyle ilgili bilgi sahibi olması, kendine özgü tarz geliştirmesine katkı sağlayabilir ya da kendi yaklaşımlarının eğitim psikolojisi bakımından uygun düşüp düşmediğini gözden geçirebilir.

1. Güvengen Disiplin / Canter Modeli

'Etkili disiplin' olarak da bilinen model Canter ve Canter (1976) tarafından geliştirilmiştir. Canter'ler, insanların karmaşa durumunda, edilgen, düşmanca ve güvengen davranış gösterdiğini belirtmektedir. Bu sebeple bu modele 'Güvengen Davranış Modeli' ya da 'Güvengen Disiplin' de denir. Öğretmenlerin sınıf yönetiminde etkin olması gerektiğini savunmaktadır. Öğretmenin öğrenciler üzerinde açık ve sağlam bir otorite kurmasının gerekli olduğunu savunmaktadır. Modelin amacı, öğretmenlere sınıf içinde görev almayı ve öğrencilere karşı sakın fakat güçlü olmayı öğretmektir. Bütün öğrencilere benzer biçimde davranma, aynı ölçütleri uygulama ve bütün öğrencilerden aynı başarıları bekleme düşüncesine dayanmaktadır (Kıran,2005: 250).

Canter modelinin dayandığı varsayımlar şöyledir (Edwards, 1997:70; Akt: Celep 2002:175);

- Öğrencilere kurallara uymaya zorlanmalıdır.
- Öğrencilerden uygun sınıf kurallarını belirleme ve izleme davranışı beklenilmemelidir.
- Cezalandırma öğrencilerin kötü davranıştan kaçınmasını, iyi sınıf davranışı üstlenmesini sağlamalıdır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

- İyi davranış, olumlu özendirmelerle kuvvetlendirilmelidir.
- İyi bir sınıf yönetimi için aileler ve yöneticiler kuralları yerleştirmeye yardımcı olmalıdır.

Modele göre etkin bir öğretmen, hatalı bir davranışa tolerans göstermeyi reddeder. Uygunsuz bir davranış görüldüğünde davranışın kaynağı önemli değildir. Böyle durumlarda davranışı uygun hale getirmek ve kuralları kabul ettirmek önemlidir. Öğrencinin duygusal problemleri, kalıtsal sorunları, bedensel özürleri, olumsuz şartlarda yetişme gibi özel durumlardan kaynaklanan uygunsuz davranışları bile hoş görülmez. Kurallara uyan öğrencilere cezalar verilir. Bu durum öğretim yılının başında velilere ve öğrencilere açıkça belirtilir. Öğretmenlerin klasik yöntemlerle öğütler vermesi, öğrencinin uygun davranışı yapması ve itaat etmesi beklenir (Burden, 1995:53-55; Akt.Kıran,2005: 251).

Öğrencilere ödüller olumlu davranıştan sonra verilmeli, kötü davranışlar muaf tutulmalıdır. Öğrencilere sorumluluk kazandırmak ve doğru davranışı kabul ettirmek önemlidir. Ancak bu şekilde öğrenci takdir edilebilme gücünü kazanır. Bu modelde, sorun olduğunda, öğrenciler küçük gruplar halinde bir daire oluşturup otururlar ve problemin çözümünü ararlar. Öğretmene düşen görev ise onlara tutarlı bilgiler sunarak problem çözümünde rehberlik etmektir.

Tablo 4. Canter Modelinin zayıf ve üstün yönleri (Edwards,1997:91; Akt: Celep,2004:193)

Üstün yönleri	Zayıf yönleri
<ul style="list-style-type: none"> • Kullanımı çok basittir. • Öğretmenin kişisel istekleri yerine getirebilir. • Disiplin süreçlerine yönetici ve aile katılımını içerir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sorun davranış gösteren öğrencilerin adlarını tahtaya yazarak onları uyarma biçimindeki uygulaması, yanlış davranış göstermeyen diğer öğrencilerden bazılarını yanlış davranmaya itebilir. • Sorun davranış gösteren öğrencilerin adının tahtaya yazılması onları utandırabilir. • Disiplin sorununun altında yatan duygu, hastalık, ırk vb. nedenleri ele almada yetersizdir. • Cezayı vurgularken Canter'ler olumlu pekiştireci önermesine rağmen gerçekte bunun uygulamasına pek yer vermemektedir. • Cezalandırma ortadan kaldırılması tasarlanan birçok davranışı özendirir ve uyandırır.

2. Gerçeklik Terapisi/ Glasser Modeli

Glasser modeli (1965) 'gerçek terapiyi' iyi bir disiplin modeli olarak önermektedir. Bu modelde gerçek terapi kişisel bir yol göstericidir. Eğer öğrenci isterse akli başında, mantıklı davranır, davranışlarını kontrol edebilir. Öğrencilere gerçek hayattaki ihtiyaçlarını karşılamaları ve sorumlulukları kazanmaları için rehber olunmalıdır. Öğretmenlerin rehberlik yapmaları öğrencilerin iyi seçim yapabilmelerini sağlar (Tertemiz, 2006: 70).

Bu yaklaşımın temel ilkesi, istenmeyen davranış gösteren bir öğrencinin bunun sorumluluğunu üstlenmesidir. Glasser'e göre kurallar esastır ve öğrenci kurallara uymaya zorlanmalıdır. Her öğrenci davranışını, daima uygun bir karşılık izlemeli; hatalı davranış için hiçbir özür kabul edilmemelidir. Fakat bu, istenmeyen davranış gösteren öğrencilerin cezalandırılması ya da övülmesi anlamına gelmemelidir. Ceza ve övgü, öğrencilerin istenmeyen davranışları için sorumluluğu doğrudan kabul etmelerini engeller. Ceza öğrencide kin duygularına yol açarken,

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

övgü ise öğrencide bazı ya da bütün davranışlarında övgü beklentisine girmesine neden olur (Burden, 1995:46-47; Kıran,2005: 251).

Glasser'in yaklaşımın temelinde; çocukların, aile ya da okul tarafından karşılanması gereken belli gereksinimlerinin olduğu yatmaktadır. Çocuklar istenmeyen bir davranış gösterdiğinde, bunun mutlaka karşılanmayan bir gereksinime dayandığı kabul edilmektedir. Aile bu gereksinimleri karşılamıyorsa okul karşılamalıdır. Okul ve öğretmenler, çocukların öğrenme çabalarına ve onların kendilerin değer vermeyi başarmalarına yardımcı olmalıdır. Çocuklar, uyum sağlamıyor ve üretken bir davranış sergilemiyorlarsa, o zaman öğretmenler, kendi davranışlarını ve sınıf yapısını değiştirecek yolları bulmalıdır (Glasser,1990; Akt: Celep,2004:240).

Modelin varsayımları şu şekildedir (Celep 2004:241):

- İnsanoğlu temel olarak kendini düzenler ve böylece kendi davranışını yönetmeyi öğrenebilir.
- Çocuk gösterdiği davranışların doğurduğu bütün sonuçları inceleyerek, davranışın sorumluluğunu üstlenebilir.
- Güdülerin incelenmesinden kaçınma davranışlarının sorumluluğunu kabul etmelerini ve özür dilememelerini doğuracaktır.
- İnsan davranışı, her bireyin aşk, güç, özgürlük ve zevk gereksinimlerini doyurma çabalarına dayanır.
- Her bireyin, gereksinimlerini doyurma yolu ayrıdır.
- Çocuklar, gereksinimlerini nasıl daha iyi doyuracakları konusunda inandıkları şeyi değiştirmeye kendilerini fazla zorlanmazlar.

Glasser, problemlerin ortaya çıkarılmasında sınıf toplantılarının kullanılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu toplantılarda öğrenciler, birbirine yakın oturarak küçük bir daire oluştururlar, problemleri tartışırlar. Bu aşamada öğretmenin rolü arka planda kalarak görüşleri nadiren ifade etmektir (Kıran,2005: 252).

Tablo 5.Glasser modelinin üstün ve zayıf yönleri (Edwards,1997:218; Akt. Celep 2005, 246)

Güçlü yönleri	Zayıf yönleri
➤ Öğrenci özerkliğini ve sorumluluğunu artırır.	➤ Öğretmenleri, sınırsız bir biçimde hoşgörülü ve iyimser davranmaya yöneltmektedir.
➤ Öğrenciye kendi davranışlarının olası bütün sonuçlarını görme olanağı sağlar.	➤ Sınıf toplantıları istenilen sürede bitmeyebilir.
➤ Öğrencilerin kendilerinden kaynaklanan disiplin sorunlarını çözmelerine yardımcı olur.	➤ Kontrol kuramını uygulayarak, öğrencilerin, gerçek özerklik duygusunu yaşamalarını sağlamak zordur.
➤ Öğrencilerin gereksinimlerini anlamalarına yardım eder ve bunları yasal olarak nasıl giderebilecekleri konusunda onlara bakış açısı kazandırır.	➤ Okulda olmayı istemeyen öğrencinin, davranışlarını geliştirme konusunda plan yapmasını sağlamak zordur.
➤ Öğretmene, şiddetten kaçınma olanağı sağlar.	➤ Öğrenciler davranışlarını geliştirme planını yapmayı gerektiren becerilere sahip olmayabilir.
➤ Sorun davranışlar, öğrencilerin katıldığı sınıf toplantılarında ele alınır ve tüm öğrencilerin disiplin sorunlarını anlamaları sağlanır.	➤ Uygun olmayan davranışlar konusunda öğrenciler ile iletişim kurulduğunda, öğretmen öğrenciye tepki göstermede zorlanır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

3. Kounin Modeli

1970 yılında Kounin tarafından ortaya konan bu modele göre öğretmen engelleyici stratejilerden ziyade, aracı stratejiler kullanmalıdır. Buna göre iyi bir disiplin için, öğrencilerin aktif olarak derse katılmaları sağlanmalı, yanlış davranışı yapan öğrenci anında uyarılmalıdır. Bu uyarı diğer öğrencileri de etkileyeceği için bu modele dalgalı model ya da dalga etkisi de denebilir (Baron, 1992:115 ; Akt:Cafoglu, 2007:123).

Dalga etkisini vurgulayan bu modelde sınıfta istenmeyen davranışlar meydana geldiğinde, bir öğrenciyi uyararak gelecekte ortaya çıkacak aynı ya da benzer problemleri önlemeyi sağlar (Burden, 1995:47-48; Akt: Kıran, 2005:252). Öğretmenin temel görevi öğrencinin ilgisini çekecek ve düzenli bir şekilde dersi akıcı kılacak aktiviteler düzenleyip bunları yönetmektir. Kounin'e göre uygun sınıf aktivitelerini ve konularını planlayan, zaman ve mekan paylaşımıyla ilgili akıllıca kararlar veren ve öğretme stratejileriyle ilgili yeterli birikimi olan öğretmen öğrenci desteğini kazanacak ve disiplin problemlerini en aza indirecektir. Öğretmen istenmeyen davranış sona erinceye kadar kararlılığını korumalıdır. Sınıfta her an olup bitenden haberdar olduğunu hissettirmelidir (Yılman, 2006:11).

Kounin, hatalı davranışların caydırıcı olarak grup yönetiminin önemine dikkat çekmiştir. Öğretmenlerin sert tepkiler vermesinden kaçınması gerektiğini belirtmektedir. Öğretmenlerin bir problem karşısında gereksiz uğraşlardan çok, dersleriyle ilgilenmeleri, öğrencilerin derse dikkatlerinin sağlanması için gerekirse etkinlikleri değiştirmeleri, dersin içeriğine ağırlık vermeleri ve öğrencilerin derse etkin katılmalarını sağlamaları önerilir (Tertemiz, 2006: 71).

4. Öğretmen Etkililiği Eğitimi Modeli (TET Modeli) (Thomas Gordon)

Thomas Gordon'un Öğretmen Etkililiği Eğitimi (TET) modeli A.Maslow ve Carl Rogers'in kuramlarına dayanmaktadır. 1974 yılında Gordon tarafından öğretmenler ile öğrenciler arasında iyi ilişkiler kurulmasını sağlamak amacıyla tasarlanmıştır. Gordon öğretmenlerin anlayışlı olması gerektiğini, istenmeyen davranışların ancak bu şekilde azabileceğini savunmuştur.

İnsancıl kurama göre her birey kendine özgü özellikler taşır ve her bireyi bu özelliklerini dikkate alarak yönetmek olanaksız gibidir. Önemli olan çocukların sorun çözme ve karar verme yetenekleri konusunda kendilerine güvenlerini sağlamaktır. Bu hedefleri geliştirmek için, öğrenci-öğretmen ilişkisi dikkate alınmalı, bu öğretmen ve öğrenci tarafından sağlanmalıdır (Edwards, 1997: 145; Akt: Celep,2004:235).

Bu modelde sınıftaki sorunların çözümü için öncelikle problemin kaynağının bulunması gereklidir. Model sınıfta ortaya çıkan problemle ilgilenmeye 'problem kime aittir?' sorusuyla başlar. Problem öğrenciye aitse, Gordon öğretmene bir danışman ve yardım edici olarak empatik dinlemeyi önerir. Öğretmen, öğrencinin kendi problemine kendisinin çözüm bulmasına yardım eder. Diğer yandan problem öğretmene aitse, öğretmen ve öğrenciler ortak çözüm bulmalıdır (Kıran,2005: 235).

Öğretmenler, sınıfta etkili bir yönetim için şunları göz önünde bulundurmalıdır (Edwards, 1997:157; Gordon,1993:60-61; Akt:Celep, 2004: 238):

- ✓ Öğretmen, öğrencinin kendi sorunlarını çözebileceğine içten inanmalıdır. Öğrenci çözümü bulmakta yavaşsa ve oyalıyorsa, öğretmen yine de yönetime güvenmeli, zaman geçse de, çözüme ulaşıncaya kadar sürdürülmelidir.
- ✓ Gordon'a göre öğretmen içten ve açık bir iletişim kurmalıdır. Etkin dinleme bu modelin en önemli unsurları arasındadır. Öğretmen, duyguların genelde geçici ve anlık olduğunu bilmelidir. Etkin dinleme öğrencilerin duygudan duyguya atlamalarına, duyguların boşaltılmasına, dağıtılmasına ve açığa çıkmasına yardımcı olur.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

- ✓ Öğretmen öğrenciye sorunlarında yardımcı olmayı istemeli ve buna zaman ayırmalıdır.
- ✓ Öğretmen, sorunu olan her öğrenciyle birlikte olmalı ama kendi kimliğini de korumalıdır.
- ✓ Öğretmenler, öğrencilerin sorunlarını paylaşmak ve konuşmaya başlamak için zorlanabileceklerini bilmelidir.
- ✓ Öğretmenler öğrencilerin sorunlarının gizliliğine saygı duymalıdır.

Tablo 6. Gordon modelinin üstün ve zayıf yönleri (Akt.Celep,2004:255)

Üstün yönleri	Zayıf yönleri
✓ Öğretmen öğrenci ilişkisini güçlendirir.	✓ Öğretmenler etkin dinleme rolünden öğrenciyi yönetme ve kontrol etme rolüne geçmektedir.
✓ Öğrencilerin kişisel sorunları ve duyguları ele alınmaktadır.	✓ Öğretmen kendisi ve öğrenciler arasındaki farklı değerleri kabul etmede zorlanabilir.
✓ Öğretmenlere öğrencilerin kendi davranışlarının diğerlerini nasıl etkilediğini değerlendirmesi için gereksinimlerini tanıma konusunda yardım etmektedir.	

5. Davranış Değiştirme Modeli (B.F. Skinner)

Davranışların çevre tarafından ödül ve ceza yoluyla öğrenildiğini savunan Skinner'in düşüncesi temel alınarak ortaya atılmıştır. Davranışçı modelin temel varsayımı, davranışların sonuçlarını ve getirilerini ya da davranışı izleyen ödüllendirmeleri değiştirerek davranışın kontrol altına alınabileceği ve değiştirilebileceğidir. Kurallara uyan ve istenen performansı gösteren öğrencilere pekiştirici ve ödül verilir (Burden, 1995: 51-52; Akt. Kıran, 2005: 253).

Öğretmenler öğrenci davranışlarına tam olarak ödül uygulayabilirler. Pekleştirici durumların uygulanmasından sonra, öğretmenler davranıştaki değişmeyi ölçer ve ödülün etkisinin kontrolü için yöntemi tersine çevirirler. Bu sistem neden-sonuç ilişkisine açıklık getirerek sınıf disiplini çabalarındaki birçok kestirime dayalı işi ortadan kaldırır (Celep,2004:179).

Tablo 7. Davranış değiştirme modelinin üstün ve zayıf yönleri (Edwards,1997:49; Akt: Celep,2004:183)

Üstün yönleri	Zayıf yönleri
✓ Kullanımı basittir.	✓ Elde edilen sonuçlar genellikle uzun sürede kalıcı değildir.
✓ Sonuçları hemen alınır.	✓ Ödüllere sınırlandırma getirildiğinde, öğrenciler istenilen başarıyı göstermeyebilir.
✓ Sınıfta davranışın kontrol altında tutmanın ön planda tutulması, çoğu öğretmenin isteğine uygun düşmektedir.	✓ Öğrenciler kendi davranışlarını nasıl yöneteceğini öğrenmeyebilir.
✓ Öğrenciler ödül elde ettiklerinde kendilerine iyi hisseder.	✓ Bazı öğretmen için bu yaklaşım, rüşvetçi duruma dönüşebilir.
✓ Yaş dikkate alınmadan her grup için uygulanır.	✓ Ev, okul ve toplumdan kaynaklanan sorunları anlamaya çalışmaz.
✓ İşlemler sürekli çalışmak için, çok iyi araştırılmış ve bulunmuştur.	✓ Sınıf denetimine öncelik vermek demokratik toplumlarda ahlaki olmayabilir.
✓ Standart davranışlar tüm öğrenciler için tektir, sürekli ve açıktır.	✓ Ödüller, içsel güdülenmeyi etkisiz kılabilir. Ödüller çocuğun yaptığı işin kalitesini azaltabilir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

6. Sosyal Disiplin /Mantıksal Sonuçlar Modeli (R. Dreikurs)

Bu modele göre öğrencinin her hareketinin bir amacı vardır. En temel amacı da grup içinde yerini almaktır. Uyumlu bir öğrenci, sosyal kabulünü grubun gerektirdiklerini kabul ederek ve onlara katkıda bulunarak sağlar. İstenmeyen davranış gösteren öğrenci ise, önemli olduğunu hissettirmek ve diğer temel ihtiyaçlarını karşılamak için yanlış bir yolda çaba göstermektedir. Dreikurs tarafından geliştirilen bu modele göre istenmeyen davranışlar; tanınmak, dikkat çekmek, güç aramak, intikam almak ve yetersizlik göstermek gibi hedeflere ulaşmak için yapılan girişimlerdir (Charles, 1992; Akt. Yılman 2006: 117).

Dreikurs (1982) tarafından geliştirilen modelin amacı, öğrencide öz disiplini geliştirmektir. Bu yaklaşımın özünü, öğrenciye, kendi davranışlarından kendisinin sorumlu olduğunun öğretilmesi oluşturur. Dünyanın gerçeklerinin öğretmenlerce gösterilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Model öğrenciye, durumları değerlendirme, yaşayarak öğrenme ve uygun tercihler yapmayı öğretir. Öğrenci derste verilen çalışmayı zamanında bitirmeyse, yapılması gerekeni ders aralarında ya da okul çıkışı yapmalıdır (Burden,1995:46-47 ; Akt. Kıran,2005: 255) .

Mantıksal sonuçlar modelinin dayandığı varsayımlar şöyledir (Celep, 2004:194):

- ✓ Öğrencinin sorun davranışı; dikkat çekme, öç alma, yetersizlik gösterme ve güç gösterisinde bulunma gereksiniminden kaynaklanır.
- ✓ Öğrencinin dikkat çekme gereksinimi karşılandığında, güdülenme ile uygun olmayan davranış reddedilecektir.
- ✓ Öğrencinin sorun davranış göstermesi, yasal yollarla sınırlandırılabilir.
- ✓ Öğrenciler, davranışlarının yasal sonuçlarının gerektirdiği cezaları çektiklerinde, sınıfta daha uygun davranış gösterirler.
- ✓ Öğrenciye iki farklı davranış arasında seçim hakkı vermek, öğrencilerin sorumluluk üstlenmeyi öğrenebilmelerine olanak tanır.

Tablo 8. Mantıksal sonuçsal modelin üstün ve zayıf yönleri (Celep, 2004:200-201)

Üstün yönleri	Zayıf yönleri
<ul style="list-style-type: none"> • Öğrenci özerkliğini artırır. • Önleyici bir disiplin yaklaşımı içermez. • Öğrencilerin yaptıkları şeyin nedenini anlamalarına olanak sağlar. • Öğrencilerin doğru davranışı öğrenmelerine yardım eder. • Keyfi cezalandırma ve sistematik pekiştirme yerine mantıksal sonuçlara güvenir. • Öğretmen öğrencilerin davranışları konusunda eyleme geçmeden öncelikle nedeni konusunda araştırma yapar. 	<ul style="list-style-type: none"> • Öğretmenler öğrencilerin günlük hareketlerini belirlemede zorlanır. • Davranışın altında yatan nedeni belirlemek zordur. • Sınıf toplantıları, duygusal yoğunluğa erişmemiş ya da iletişimi becerilerine sahip olmayan öğrenciler üzerinde gereksiz stres yaratır. • Yapılan etkinliğin karmaşıklığı ve yoğunluğu öğrenci düzeylerine göre anlaşılması güç ise bu etkinlik süresince çıkan istenmeyen davranışa ceza uygulanabilir. • Cezanın etkisindeki tırmanış küçük cezadan büyük cezaya doğrudur.

7. Ginott Modeli (H.Ginott)

Ginott modelinde temel amaç, öğretmenlere güvenli insancıl ve verimli sınıf iklimini oluşturmada destek sağlamaktır. Kuram Kuinin modeline dayanmaktadır (Ginott,1971; Akt: Celep,2004:229). Ginott çalışmalarında sıklıkla yer verdiği yetişkin ve gençler arasındaki iletişime yönelik görüşlerini sınıf içine uyarlamıştır. Disiplin sağlamada en önemli etken öğretmendir. Öğretmen, öğrencilerde görmek istediği davranışlar için öncelikle kendisi iyi bir model olmalıdır (Yılman,2006:111).

Sınıfta istenmeyen davranışlarla baş etmede önemli olan etmenlerden biri de sınıfta öğrencilerle etkili bir iletişim kurmaktır. Öğretmenler ve öğrenciler etkili iletişim kurabilmek için bir anlamda çatışma yaşamamak için iletişim ilkelerinden yararlanılmalıdır. Bu ilkelerden bazıları şöyledir:

- Öğretmenler, öğrencilerine karşı yargılayıcı olmayan, esnek ve betimleyici bir dil kullanmalı,
- Öğrencilerle empati kurmalı,
- Öğrencilere ad takmaktan kaçınmalı,
- Ödülü ve sözel övgüyü kullanmada dikkatli olmalı,
- Öğrenciler arasında işbirliğini özendirilmeli,
- İstenmeyen davranışta bulunan öğrencilere kesinlikle ‘aptal, tembel, sorumsuz’ gibi kelimeleri içeren suçlayıcı olan ‘sen mesaj’larını kullanmamalı, bunun yerine ‘ben mesajı’ (hayal kırıklığına uğradım, incindim gibi) göndermeli,
- Öğrencileri dikkatle dinlemeli,

Öğrencinin kaygısını azaltan, derse katılımını güçlendiren bir iletişim tarzı benimsemelidir (Gürşimşek,1999; Gordon,1997; Myers,1980; Cüceloğlu,2002; Akt.Yılman,2006: 112).

Tablo 9. Ginott Modelinin üstün ve zayıf yönleri (Edwards,1997;Akt: Celep,2004:234)

Üstün yönleri	Zayıf yönleri
<ul style="list-style-type: none"> • Öğretmen, öğrenci arasındaki olumlu ilişkileri teşvik etmekte, • Öğrenci özerkliğini ön plana çıkarmakta, • Çok farklı disiplin sorunlarını önlemeye bir anlam sağlamakta, • Disiplin sorunlarının ortaya çıkmasında anahtar bir etmen olan benlik algısının geliştirilmesine odaklanmaktadır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Disiplin sorunlarını çözmeden kendine özgü bir yaklaşımı yoktur. • Uygulayacak anlamlı ilkelerden çok, yapılacakların ve yapılmayacakların geniş bir listesini içermektedir.

8. İnsanlararası ilişkileri çözümüleme yaklaşımı (Eric Berne, Thomas Harris)

Modelin temeli, insanlar arası ilişkilerin çözümlenmesine dayanmaktadır. İnsanlar arası ilişkileri çözümüleme ilkesine göre, bütün insanlar davranışlarının temelini biçimlendiren üç ego durumuna sahiptir (anne-baba, çocuk ve yetişkin ego durumları). Ego durumu, doğrudan davranış örüntüsü tutarlılığı ile uyumlu olan duygular ve deneyimlerin uyumlu bir örüntüsüdür. Bu modele göre birey önce kendisini tanımalıdır. Modelin amacı, ego durumlarının nasıl geliştiğini, davranışları nasıl etkilediğini ve çeşitli durumlarda öğrencilerin hangi ego durumlarından karar verdiğini anlamaktır. Bunu anlamak, sözel iletileri analiz etme ve etkileşimlerin tutarlı olup

olmayacağına karar verme açısından önemlidir (Wolfgang, 1995; Edwards, 1993; Jongeward ve James, 1971; Akt: Eleser, 2007).

Üç ego tipi özetle şu şekildedir:

1. Anne-baba ego durumu: Küçük yaşlardayken bireyin anne-babasıyla geçirdiği yaşantılardan akılda kalanları içerir. Bunlar, çocukluktan itibaren duyduğumuz gerçekler, kurallar, ilkelerdir. Bu ego durumu bireyi denetler ve yönlendirir.
2. Çocuk ego durumu: Çocukların gördükleri ve yaptıklarına ilişkin verdikleri tepkileri içerir. Merak ve yaratıcılık gibi ifadeler bu durumun içinde yer alır.
3. Yetişkin ego durumu: Bilinçli düşünce ve yargı içerir. Anne-baba ego durumunun kurallarını test ederek gerekiyorsa onları düzeltir. Çocuğun duyguları ifade edildiğinde belirleyici ego yetişkin ego durumudur.

Bir öğretmen yetişkin ego durumunda olup öğrencilerine de bunu öğretmelidir. Öğrencilere yetişkin ego durumlarını geliştirme fırsatı verilirse, daha akılcı insan olacaklardır. İnsanlar birbirleriyle etkileşim kurduğunda kullandıkları ifadeler, anne-baba, çocuk, yetişkin ego durumunda etkilenir. Bireyin kullandığı ego durumunun bilincinde olması önemlidir. Eğer, yetişkin-çocuk gibi ayrı ego durumlarından etkileşimler olursa, o zaman etkili iletişim engellenir. Birbirine uymayan etkileşim çatışmaya sebep olur, öğrenci-öğretmen ilişkisine zarar verir. Sınıfta bu modeli kullanmak için öğretmenlerin öğrencilere ego durumu ilişkileri çözümlenmeyi öğretmesi gerekir.

Tablo 10. İnsanlararası ilişkileri çözümlenme yaklaşımının üstün ve zayıf yönleri (Edwards,1997: 141; Akt. Celep,2004:229)

Üstün yönleri	Zayıf yönleri
<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencinin bilincinde hangi bilgilerin olduğu çok iyi incelemekle çıkarılabilir. • Öğrencinin kendi kendini analiz etme ve kendi kendini düzeltme davranışlarını artırır. • Bireylerarası ilişkilerde sık sık oynayan engelleyici rollerden kaçınmada öğrencilere yardım eder. • Öğrencilere, kendilerinin ve diğerlerinin iletilerini anlama olanağı sağlar. • Bir iletişim ve anlayış çerçevesi sunar. • Sınıf dışında öğrencinin kendi yaşamında da uygulanabilir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Aileden ve çocuktan kaynaklanan otomatik davranışların üstesinden gelmede ego durumları yetersiz kalır. • Öğrencileri diğerlerini psikoanaliz etmeye yöreklendirir. • Öğrenci dile, bilişsel becerilere ve bu teknikleri kullanmayı gerektiren yetiye sahip olmayabilir. • Aile, çocuk, yetişkin ego durumları arasındaki ayrımı yapmak çok zor olabilir.

9. Redl ve Wattenberg Modeli

Bu model , Fritz Redl ve William Wattenberg tarafından geliştirilmiştir. Redl ve Wattenberg (1959) , öğrencilerin sınıf içindeki davranışlarını etkileyen psikolojik ve sosyal faktörleri açıklamışlardır. Bu modele göre, istenmeyen davranış sınıfta çok çabuk yayılır. Öğretmen istenmeyen davranışa müdahale etmeden önce yayılma potansiyelini değerlendirmelidir. Yayılma potansiyeli yüksek ise, öğretmen derhal duruma müdahale etmelidir. Bu konuda önerilen

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

bazı stratejiler, göz kontağı, baş sallama, yanına yaklaşma, mizah yoluna başvurma gibi yollardır. Eğer davranışın yayılma potansiyeli düşük ise, davranış göz ardı edilebilir, görmezden gelinebilir veya doğru davranışın ne olduğu belirtilebilir. Öğretmen, istenmeyen davranış ortaya çıktığında, sınıf içi etkinlikler için verilen zamanın fazla veya yetersiz olup olmadığını, etkinliğin öğrenci seviyesine uygunluğunu ve ilginç olup olmadığını gözden geçirmelidir.

Redl ve Wattenberg'e göre, insanlar grup içinde, bireysel olarak davrandıklarından farklı davranmaktadırlar. Öğretmenlerin, grup dinamiğinin farkında olması, etkili sınıf yönetimi için önemlidir. Bu modele göre şu tekniklerle öğretmen grubu kontrol altına alabilir: Kendi kontrolünü kaybetmeme, duruma göre yardım sunma, istenmeyen davranışın altında yatan psikolojik, zihinsel ve ahlaki gelişim gibi faktörlerin ne olduğunu değerlendirme.

Redl ve Wattenberg, öğretmenin belli öğrencilere fazla yakın davranmasının diğer öğrencileri kışkırtabileceğini ve ödül verirken gerçekten nitelikli çalışmalara verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu modelde, öğrencilere kendilerinden ne beklendiği ve davranışlarının sonuçlarının ne olacağı dersin başında çok açık ve net olarak belirtilmelidir. Öğretmenler, yalnızca kendi duygularına göre davranmayıp, kendisini öğrencinin yerine koyarak ve ne hissettiklerini düşünerek sınıflarında olumlu iklim yaratabilirler (Yılman,2006:110).

10. Dobson Modeli (J.Dobson)

Dobson (1995), uygun davranış bulma ve problemleri çözme konusunda çocukların kendi kapasitelerinin yeterli olmadığını düşünmektedir. Bu nedenle yetişkinlerin, çocuklar için açık davranışsal sınırlar belirleyip öğretmeleri gerektiğini ve bu kurallara uyulmadığı takdirde çocukları cezalandırmalarını vurgulamaktadır. Modele göre, kontrollü fiziksel ceza, yetişkinler tarafından nasıl kullanıldığına bağlı olarak çocuğu koruyacaktır. Dobson (1995), fiziksel cezanın 8-9 yaşlarına kadar olan çocuklarda kullanılması, daha büyük çocuklarda ise asla kullanılmaması gibi bir ayrıma gitmiştir (Dobson, 1995; Akt: Eleser,2007).

Dobson (1995), fiziksel ceza kullanımından sonra çocuğun kendini kötü hissedeceğini, ağlayacağını belirterek, öğretmenin, kız ya da erkek olsun çocuğa şefkat göstermesi ve gelecekte böyle bir durumdan nasıl kaçınacağını ona anlatması gerektiğine dikkat çekerek, darılan, küsen çocuğa şefkat ve ılımlılık gösterme konusunda çok ciddidir. Öğretmenlerin müdahaleden sonra asla sinirli, soğuk ve yaklaşılamaz kalmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Fiziksel cezanın etkililiğini savunması, modelin en çok eleştiri alan yönüdür. Fiziksel cezanın, çocuğun diğerlerinden nefret etmesine, kendisinin diğerlerine karşı şiddet kullanmasına haklı gerekçe oluşturmasına neden olarak, çocuğun problemine yeni problemler ilave edeceği vurgulanmaktadır (Celep, 1999; Akt: Eleser,2007).

11. Jones Modeli

Jones'e (1979) göre disiplin, öğrencilerin kendilerini kontrol etme yönünde desteklenmesiyle sağlanır. Jones, tipik bir sınıfta öğretmenlerin, öğretim zamanının yaklaşık % 50'sini, görevi yapmayan veya diğer öğrencileri rahatsız eden öğrencilerle uğraşarak geçirdiklerini ileri sürmektedir. Başlıca istenmeyen davranışlar ise, konuşma, gürültü yapma, başkasının yerine oturma gibi genel davranışlardır.

Öğretmen, sistematik olarak vücut dilini etkili kullanarak, öğrenciyi cesaretlendirerek ve bireysel yardım sunarak zaman kaybını önleyebilir. Etkili vücut dili, vücudun duruş şekli, göz kontağı, yüz ifadeleri, sinyal gönderme, fiziksel yakınlık ile sağlanabilir. Öğrenciyi ise yoğunlaştırmak, uygun davranmasını tevsik etmek, motive etmek öğrencinin iyi davranmasına yardımcı olur. "Hepiniz 45 dakika veya daha az zamanda isı bitirirseniz, son 10 dakika arkadaşlarınızla konuşma hakkı kazanacaksınız." gibi sözlerle cesaret verilebilir. Öğretmenler,

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

öğrencilere bireysel yardım sağarlarsa, onlar da işi tamamlamaya daha fazla yöneleceklerdir (Pala, 2005:175).

12. Sorumluluğa Dayalı Sınıf Yönetimi Modeli (SDYS)

Sorumluluğa Dayalı Sınıf Yönetimi Modeli, insancıl psikolog Abraham Maslow ve Mortimer Adler, bilişsel gelişimci E.Erikson, R. Havighurst, Lawrence Kohlberg ve Jean Piaget'in düşüncelerinden doğmuştur. SDSY, ayrıca Dreikurs, Nelson ve Glasser'in düşüncelerini de içerir (Celep, 2004:246).

SDSY, her çocuğun çeşitli gelişim aşamalarından geçtiği ilkesine dayandırılmıştır. Bu gelişim aşamaları, bir çocuğun sergilediği davranışları, tavırları, bilişsel yeterlikleri, fiziksel özellikleri belirlemektedir. Çocukların büyümelerini, sağlıklı birer yetişkin olmalarını sağlamak için yetişkinler her çocuğa koşulsuz sevgi, güvenlik ve ait olma duygularını sağlamalıdır (Queen, Blackweldet, Mallen, 1997;Akt: Celep, 2004: 247).

Birçok sınıfta öğretmenler, katı ve esnek olmayan kurallar geliştirirler ve dolayısıyla öğrencileri hatalı davranmaya zorlarlar. SDYS planı, öğrencilere kendi davranışları için kabul edilebilir kuralları ve ölçütleri öğretmen için düzenlenmiş bir sınıf yönetimi sistemini tanımlar. Ayrıca, yöneticilerin öğrencilere sorumlu ve eğitici biçimde rehberlik etmelerine izin vermektedir. Öğretmenlere de öğrencilerin kişisel davranışlarını denetlemelerine yardımcı olacak üretken ve özendirici sınıf stratejilerini geliştirme bağımsızlığı verir (Celep, 2004:247-249).

BULGULAR

- ✓ Davranışçı yaklaşımda öğrencinin istenmeyen davranışı ortaya çıktığında ödül ya da ceza uygulanarak çözülmeye çalışılmıştır.
- ✓ Canter modelinde ise iyi davranışın olumlu özendiricilerle kuvvetlendirmesinin, öğretmenin sınıf yönetiminde etkin olmasının, otorite kurmasının gerekli olduğu vurgulanmıştır. Bu modelde uygunsuz davranışın kaynağı önemli değildir. Esas olan davranışı uygun hale getirmek ve kuralları kabul ettirmektir. Kuralların benimsenmesi aşamasında ise ceza ve ödül kullanılmaktadır.
- ✓ Glasser modelinde önemli olan, öğretmenin öğrencinin temel sorumluluklar kazanmasında ve bir araya gelip tartıştıklarında rehberlik yapmasıdır. Kurallar esastır ve önemli olan bu kurallara öğrencinin mantıklı ve akılcı bir kararla uymasındır. Sorumluluğa dayalı yaptığı davranışların ödüllendirilmesi de Glasser modelinde karşımıza çıkmaktadır.
- ✓ Kouinin modeli dalga etkisini vurgulayarak sınıfta olumsuz davranış olduğunda bu davranışın ilerde tekrar etmemesini veya benzeri hareketlerin oluşumunu önlemeyi amaçlamıştır. Öğretmenler için önemli olan dersin içeriğine ağırlık verip öğrencinin derse aktif katılımıdır.
- ✓ Öğretmen etkililiği eğitim modelinde ya da diğer bir adıyla Gordon modelinde ise öğretmenlerin anlayışlı tavırlarıyla istenmeyen davranışların azalabileceğini savunur. Modelin en önemli özelliğinden birisi de problemin kaynağının ne olduğu ve kimden kaynaklandığının tespitidir. Öğrenci-öğretmen iletişiminin güçlü olduğu yaklaşımlardan biridir.
- ✓ Mantıksal sonuçlar modelinde en belirgin özellikler şu şekildedir: Kurallar belirlenirken demokratik davranma, öğrencilere doğru olanı gösterme, yaptığımız davranışların iyi ya da kötü sonuçlarının sorumluluğunu alma, öz disiplin sağlama.
- ✓ İnsanlararası ilişkileri çözümlenme yaklaşımının temeli Berne'nin çocuk, anne-baba ve yetişkin ego durumudur. Ego durumlarının nasıl geliştiğini, davranışları nasıl etkilediğini ve çeşitli durumlarda öğrencilerin hangi ego durumlarından karar verdiğini anlamak modelin özelliklerindedir. Bu modelde iletişim ve kendi davranışlarının bilincinde olmak önemlidir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

- ✓ Ginott modelinin amacı öğretmenlere insancıl ve verimli sınıf iklimini oluşturarak, öğretmenlerin öğrencilere karşı hangi davranışları gösterip göstermemesi gerektiğini vurgulamaktır.
- ✓ Redl ve Wattenberg yaklaşımı sınıf içinde öğrencilerin etkilendiği sosyal ve psikolojik yönleri vurgular. Yayılma etkisi ve grup dinamiği modelin önde gelen özellikleri arasındadır.
- ✓ Jones modelinde öğretmenler, öğrencilere kendilerini kontrol etme yönünde destek sağlanmalıdır. Öğretmenlerin beden dilini etkin kullanması öğrencilerin istenmeyen davranışlarda bulunmasını önleyecektir.
- ✓ Dobson yaklaşımında ise çocukların kendi başlarına uygun davranışta bulunamayacağı ve problem çözemeyeceği düşünülmektedir. Yetişkinlerin açık davranışsal sınırları belirleyip öğretmeleri gerektiği ve bu kurallara uyulmadığı takdirde çocukları cezalandırmalarını vurgulamaktadır.
- ✓ Sorumluluğa dayalı sınıf yönetimi modelinde, her çocuğun çeşitli gelişim aşamalarından geçtiği; çocukların büyümelerini, sağlıklı birer yetişkin olmalarını sağlamak için yetişkinlerin her çocuğa koşulsuz sevgi, güvenlik ve ait olma duygularını sağlaması gerektiği vurgulanmaktadır. Bireylerin yaşamsal sorunlarına öz disiplin kazanarak kendilerinin çözüm bulması hedeflenmiştir.

SONUÇLAR

Sınıf içi istenmeyen öğrenci davranışının önüne geçilmesi ya da daha oluşmadan ortadan kalkmasına adına çok farklı disiplin modelleri ortaya atılmıştır. Ortaya çıkan ilk modeller tepkisel yaklaşımla kendini göstermiş zamanla insancıl kuramların da etkisiyle önlemsel ve gelişimsel yaklaşımları da beraberinde getirmiştir. Aşağıdaki tabloda disiplin modellerinin belirli özelliklere göre ayrımı yapılmıştır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

	Canter modeli	Glasser modeli	Koussin modeli	Davranışçı modeli	Gordon modeli	Mantıksal Sonuçlar modeli	Ginnett modeli	İnsanlararası ilişkileri çözümleme modeli	Jones modeli	Redl ve Wattsober ğ Modeli	SDSY	Dobson modeli
Sorumlu davranışı teşvik		+				+	+	+			+	
Kural oluşturma	+	+		+		+					+	
Hatalı davranışa uygun karşılık verme	+			+								
Dalgâ etkisini kullanma			+									
Uygun davranış karşılığı pekiştirme	+			+			+					
Sorunlara çözüme görüştürme yoluyla karar verme					+			+				
Davranışın kaynağına yönelik bilgilendirme		+			+	+		+				+
Sınırlamaların açıkça belirtilmesi	+	+		+		+						+
Özdisiplin amacı		+				+	+	+	+		+	
Amaç güdümlü davranış			+				+		+			
Önlemlere önem			+				+					
İletişime önem			+				+	+				
Yayıma potansiyelini kullanma										+		
Ceza kullanma	+					+						+

Belli bir modele bağlı kalmadan tüm öğretmenlerin disiplin modelleri konusunda bilgi sahibi olması gerekmektedir. Öğretmenler sınıflarındaki olaylara, zamana, koşullara, öğrencilerinin ve kendilerinin psikolojik durumuna vb. değişkenlere göre farklı disiplin modellerini iç içe uygulayabilmelidir. Durumsallık ilkesine göre bu modelleri uygulamak sınıf iklimini daha da verimli hale getirebilir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

Disiplin eğitimin vazgeçilmez bir parçasıdır. Disiplin modelleri doğru kullanıldığında öğrencinin eğitim ve öğretim başarısına katkısı büyük olur, yanlış kullanıldığında ise bireyde ve toplumda zarara yol açar. Zira günümüzde yanlış disiplin anlayışı sergilemekten birçok öğrenci eğitim kurumlarından uzaklaşmıştır.

Her disiplin modelinin üstün ve zayıf yönleri vardır. Öğretmenlerin birçok disiplin modelini uygulaması öğrenciler açısından öğretmenin tutarsız, dengesiz, etkisiz imaj oluşturmaya neden olabilir. Bu durum ise öğretmen ve öğrenci arasında sorunların oluşmasına kaynaklık edebilir. Ancak öğretmen birkaç modelin bazı yönlerini birleştirerek kullanabilir.

İncelemiş olduğumuz disiplin modellerine ek olarak tasarladığım, çıkış noktası ‘sevgi’ olan ve humanist yaklaşımı içeren disiplin modeli sınıfta oluşacak olumsuzluğu önlemede ve istenmeyen davranışları azaltmada etkili olabilir.

Sevgi Modeli

Bireyler arası iletişimi, barışı, güveni, hoşgörüyü, başarıyı oluşturan ve güçlendiren etmenlerin başında sevgi gelir. Değişimin ve gelişimin sınır tanımadığı günümüz dünyasında değişmeyen, kalıcı değerlerimizden biri de sevgidir. Eğitimde sevgi ise başarının en temel ögesidir. Her daim gelişime, bilgiye açık, üretken, esnek, iletişimi güçlü ve öğrencilerini seven öğretmenler için başarı kaçınılmaz bir sonudur. Duyguları paylaşarak duygulara ortak olmak eğitimde önemli izler bırakır.

Duygu ve düşünceler sevgiyle paylaşılır. Eğitim ortamında öğretmenin öğrencinin konuyla ilgili yaptığı espriye gülmesi, sorunların çözümünde yapıcı olması, öğrenciyle empati kurması, destek olması, bayram ya da doğum günü gibi özel günleri kutlaması, bazı etkinlikleri öğrencilerle birlikte yapması sevginin oluşmasına fırsat verir. Hedef davranışların kazandırılmasında tüm öğrencilere söz hakkı tanıyarak, görüşlerini öne sürmelerini destekleyerek de bilginin paylaşılmasını sağlar.

- Sevgi ve hoşgörü birbirini tamamlayan iki kavramdır. Öğrenciler istenmedik davranış gösterdiğinde öğretmenin davranışın nedenini araştırması ve bu davranışı düzeltmeye çalışması gerekmektedir. Sorun halledilemeyecek boyuttaysa rehberlik servisine yönlendirmeli, cezaya asla başvurmamalıdır.
- Sevgi, kişinin ‘ben kimim?’ sorusuna vereceği cevabı bulmasına yardım etmektir. Öğretmen, öğrencinin bilgi ve becerisini ortaya çıkarmak ve geliştirmek için değişik yöntem ve teknikler kullanılmalı, öğrencinin aktif katılımını sağlamalıdır.
- Sevgi, ‘ya olduğun gibi görün ya da görüldüğün gibi ol’ düşüncesini benimsemek ve uygulamaktır. Öğretmen verdiği sözü tutmalı, empati kurmalı, iletişim ilkelerine uygun bir dil kullanılmalı, davranışlarında tutarlı ve dürüst olmalı, sınıf kurallarına uymalı, öğrencilere model olmalıdır.
- Sevgi, insanın en önemli gereksinimlerinden biridir. Maslow’a (1970) göre, sevgi ve ait olma basamağı ihtiyaçlar hiyerarşisinde fizyolojik ve güvenden sonraki üçüncü basamakta yer alır. Bunun için öğretmenler öğrencilerine sevecenlikle yaklaşmalı, yapabileceği sorumluluklar vermeli, işbirliğine dayalı etkinlikleri sıklıkla kullanılmalıdır.
- Sevgi’nin gelişmesi için tutarlı bilgiye dayalı, çoğulcu, demokratik, özgür bir ortam şarttır. Öğrenci eğitim ortamının her basamağında duygu ve düşüncelerini açıkça savunabilmeli, sınıf kurallarını belirlemede ve etkinliklerde aktif olarak rol oynamalıdır.
- Sevgi, bilgi, beceri ve duygunun birbiriyle tutarlı olmasında ve zenginleşmesinde etkilidir. Eğitimde hedefler bireyin kendini geliştirmesine imkan sağlayacak şekilde düzenlenmeli,

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

sanatsal, felsefi, bilimsel etkinliklere yer vermeli, insanı çok boyutlu olarak ele almalı, bilgi, beceri ve duyguların geliştirilmesine olanak sağlamalıdır.

Sevgiyi tüm bu boyutlarıyla incelediğimizde sevginin olduğu bir eğitim ortamında istenmedik davranışları görmek oldukça azalacaktır. Sevgiyle yaklaşan bir öğretmen kararlı ve istekli oldukça, öğrencilerin davranışlarda düzelme olduğu gibi başarıda da artış olacaktır.

Öneriler

1. Okulda ortak bir disiplin anlayışı geliştirilmelidir.
2. Pozitif disiplin anlayışına sahip olunmalıdır.
3. Okul içinde yönetici, öğretmen, hizmetli görev sınırının iyi belirlenmesi gerekmektedir. Bireyler birbirine güvenmeli, anlayışlı, saygılı ve sorumluluk sahibi olmalıdır.
4. Öğrenci- öğretmen arasındaki iletişim güçlü olmalıdır.
5. Öğretmenlerden bazıları disipline önem verdiklerini belirtirken aslında tam olarak neye önem verdiklerinin farkında değildir. Verdiği önemi davranışına yanlış yansıtan öğretmen sayısı da maalesef çoğunluktadır. Bu sebeple öğretmenlerin sınıf yönetimi ve disiplin modelleri konusunda bilgilendirilmeleri etkili çözüm üretebilmelerine katkı sağlar.
6. Öğrencilerin kendilerine güven duymalarını sağlamak gerekir. Güven duygusunun oluşmasında akademik başarılarını yükseltmek etkilidir. Öğrenciyi başarılı kılmamanın yolu ise, öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyine uygun hedefler belirleyerek, derse aktif katılımının sağlanmasıdır.
7. Öğretmenin her öğrencinin bireysel farklılığı göz önünde tutup; objektif, tarafsız ve adil olması gerekmektedir.
8. Öğretmenler, öğrencilerin sorumluluk alması, öz disiplin sağlaması konusunda destek sağlanmalıdır.
9. Disiplinin amacının korkutmak, cezalandırmak değil iyileştirmek, yardım etmek ve desteklemek olduğu öğrencilere vurgulanmalıdır. Öğretmenler ceza ve yasaklardan çok, öneri ve tavsiyelere önem vermelidir.
10. Öğrencilerin bir kısmında genel disiplin kurallarına değil, kuralların uygulanış biçimine tepkili olduğu gözlenmiştir. Bu yüzden öğretmen disiplin kurallarını belirlerken öğrencilerle birlikte hareket edip öğrencilere bu kurallara uymanın sorumluluğunu alması konusunda destek olmalıdır.
11. Disiplin anlayışı oluştururken ve öğrenciyi değerlendirirken aile de dikkate alınmalıdır.
12. Öğretmen beklentilerini açık dille ifade etmelidir.
13. Öğretmen sınıfta her an her şeyden haberi olduğunu hissettirmeli, aynı anda birden çok şeyle ilgilenebilmelidir.
14. Beklentilerin yüksek, her hatanın cezalandırılmak için değerlendirildiği bir anlayış kabul edilmemelidir.
15. Bir sorun karşısında öğretmen kendini kaybetmemelidir. Sorun çok daha büyük boyutlara ulaşmadan müdahale etmeli, kararlılığını korumalıdır.
16. Öğretmen, öğrencilerin karakteriyle ilgili değil davranış ve olayla ilgili 'ben' diliyle mesajlar vermelidir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

17. Kuralların nedenleriyle açıklanması uygulamayı kolaylaştıracağından öğretmenler, kuralların benimsenmesi aşamasında buna dikkat etmelidir.

KAYNAKÇA

- AKSOY, N. (2003). “Sınıfta Disiplin ve Öğrenci Davranışının Yönetimi”. Sınıf Yönetimi. (Edt: Şişman,M. Ve Turan,S.). Pegem A Yayıncılık, Ankara (155-179).
- ATAMAN, A. (2000). ‘Sınıf İçinde Karşılaşılan Davranış Problemleri ve Bunlara Karşı Geliştirilen Önlemler’. Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar.(Edt: Küçükahmet, L.). Nobel Yayınları, Ankara (171-191)
- BAŞAR, H. (2006). Sınıf Yönetimi. Anı Yayıncılık. Ankara
- BAHRİ, A. (2004).Disiplin Sorunları ve Çözüm Yöntemleri Konusunda Öğretmenlerin Görüşleri. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi,10(39),326-337
- CELEP, C. (2004). Sınıf Yönetimi ve Disiplin. Anı Yayınları.Ankara.
- ÇELİK, K. (2005).’Disiplin Oluşturma ve Kural Geliştirme’, Etkili Sınıf Yönetimi. (Edt: Kıran, H.) Anı Yayınları, Ankara (241-277)
- ÇELİK,V. (2003). Sınıf Yönetimi. Nobel Yayınları. Ankara.
- ELESER, G.(2007). İlköğretim Birinci Kademedeki Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Disiplin Problemleri ve Bunlarla Baş Etme Yolları.(Yeditepe Üniversitesi, İstanbul: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- ERGEN, G.(2006). Eleştirel- Bilinçli Sevgi Eğitimi. Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi, 7(11), 144-152
- ERTAN Kantos, Z. , Taşdan, M. & Kantos, T. (2007). ‘Sınıf Kuralları’ . Yeni Gelişmeler Doğrultusunda Sınıf Yönetimi (Edt: Cahoğlu, Z.),Grafiker Yayınları, Ankara(121-163).
- GORDON, T. (1996). Etkili Öğretmenlik Eğitimi. Sistem Yayıncılık. İstanbul
- KARASAR, N. (2012). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Nobel Akademik Yayıncılık. Ankara
- KAYABAŞI, Y. & Cemaloğlu, N.(2007). Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeyine Göre Sınıf Yönetiminde Kullandıkları Disiplin Modelleri Arasındaki İlişki. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27(2),123-155
- KAYABAŞI, Y. & Cemaloğlu, N. (2007). Öğretmenlerin Sınıflarında Kullandıkları Disiplin Modellerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi,8 (2), 149-170
- KILBAŞ Köktaş,Ş. (2003). Sınıf Yönetimi. Nobel Kitapevi. Adana.
- PALA, A. (2005). Sınıfta İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Önlenmesi İçin Disiplin Modelleri. Sosyal Bilimler Dergisi,14 (2), 1-9.
- SÖNMEZ, V. (2012), Sevgi Eğitimi. Anı Yayıncılık. Ankara.
- TERTEMİZ, N. (2006). “Sınıf Yönetimi ve Disiplin”. Sınıf Yönetimi. (Edt. Küçükahmet, L.) Nobel Yayıncılık. Ankara (67-91).
- TÜRNÜKLÜ, A. (2000). Sınıf içi Davranış Yönetimi, 21, 141-152

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

-
- YALÇINKAYA, M. (2003). ‘Sınıf İçi İstenmeyen Davranışları ve Yönetime İlişkin Stratejiler’. Sınıf Yönetimi.(Edt. Üre, Ö). Mikro Yayınları. Konya
- YALÇINKAYA, M. & Küçükkaragöz,H.(2006). ‘ Sınıfta Disiplin Kuralları ve Uygulaması’. Sınıf Yönetimi. (Edt. Yılman, M.). Nobel Yayınları, Ankara(101-133)
- YİĞİT, B. (2004). ‘Sınıfta Disiplin ve Öğrenci Davranışını Yönetimi’. Sınıf Yönetimi (Edt: Şişman, M. Ve Turan, S.) Pegem A Yayıncılık. Ankara (155-179)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/8 Summer 2013

